

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ (FOREIGN POLICY ANALYSIS — FPA)

Вступ : об'єкт, предмет та теоретичні підходи

ЩО ТАКЕ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ (FPA)?

- **Визначення:** Теоретична та прикладна дисципліна, що вивчає «внутрішню кухню» держави.
- **Ключова відмінність:** На відміну від Теорії міжнародних відносин (ТМВ), яка дивиться на систему в цілому, FPA фокусується на процесах прийняття рішень всередині держави.
- **Складники:** Цілі, стратегії, методи управління та директиви.
- **Суб'єкти взаємодії:** Держави, міжнародні організації (ООН, НАТО), неурядові організації (NGO).

ОБ'ЄКТ, ПРЕДМЕТ ТА ЗАВДАННЯ

- Об'єкт: Цілеспрямована діяльність держави на міжнародній арені.
- Предмет: Механізми прийняття рішень, роль лідера, вплив бюрократії та внутрішній тиск.
- Головні завдання:
 - ❑ З'ясувати причини дій держав.
 - ❑ Деконструювати (розібрати на деталі) зовнішньополітичні рішення.
 - ❑ Опанувати прогнозування (сценарне планування, метод Дельфі).

ЕВОЛЮЦІЯ ДЕФІНІЦІЙ (КЛАСИЧНИЙ ТА МЕЖОВИЙ ПІДХОДИ)

- Джозеф Франкел (Класика): Сфера вибору. Політики діють на основі сприйняття реальності, а не самої реальності.
- Приклад: Суецька криза (1956) — помилкове сприйняття лідера призвело до війни.
- Вільям Веллейс (Підхід «межі»): Зовнішня політика як мембрана або фільтр.
- Функція: Транслює внутрішні запити (ринки збуту) назовні та адаптує зовнішні вимоги (стандарти ЄС) всередину.

РЕСУРСНИЙ ТА АДАПТИВНИЙ ПІДХОДИ

- В. Мадісон та В. Шахов (Українська школа): Зовнішня політика — це засіб забезпечення національної безпеки.
- Політика без ресурсів — це лише декларація, а не стратегія.
- Патрік Мак-Гоуен: Постійна реакція на зміни світу задля стабільності внутрішньої системи.

ДИЛЕМА ПЕРВИННОСТІ: ЗОВНІШНЄ VS ВНУТРІШНЄ

Концепція	Суть	Приклад
Primat der Außenpolitik	Держава — заручник географії та балансу сил.	Фінляндія (Холодна війна): обмеження свободи слова заради миру з СРСР.
Primat der Innenpolitik	Зовнішня політика — інструмент для вирішення внутрішніх криз.	Brexit (2016): вихід з ЄС через внутрішню партійну боротьбу в Британії.

КОНЦЕПЦІЯ "INTERMESTIC" ТА "LINKAGE POLITICS"

- Джеймс Розенау: В епоху глобалізації сфери неможливо розділити.
- **Linkages (Зчеплення):** Внутрішня подія (наприклад, протести) миттєво стає фактором зовнішньої політики.
- **Intermestic (International + Domestic):** Злиття сфер.
 - *Приклад:* Енергетична безпека — це одночасно і ціна на газ у вашій платіжці, і велика геополітика.

АДАПТИВНА МОДЕЛЬ ДЖЕЙМСА РОЗЕНАУ

- **Зіставна (Acquiescent):** Пріоритет зовнішнім вимогам (Білорусь після 2020 р.).
- **Непримиренна (Intransigent):** Пріоритет внутрішній ідеології (Північна Корея).
- **Проактивна (Promotive):** Нав'язування своїх правил світу (США, Китай).
- **Збережувальна (Preservative):** Баланс та нейтралітет (Швейцарія).

КЛАСИФІКАЦІЯ ЯНА П'ЄТРАСЯ

- Оцінка держави через «якість участі»:
- **Творча:** Створення нових норм (заснування ООН).
- **Адаптивна:** Приєднання до існуючих структур (вступ до НАТО).
- **Стабілізуюча:** Підтримка балансу сил.
- **Руйнівна (Деструктивна):** Ревізіонізм та злам порядку (Агресія РФ проти України).

РОЛЬ АНАЛІТИКА ТА ПРОГНОЗИСТА

- **Умови роботи:** Дефіцит часу та інформації.
- **Продукт:** Policy Brief (аналітична записка) з відповіддю на питання: «Що робити завтра о 9-й ранку?».
- **Прогнозування:** Це не ворожіння, а науковий розрахунок імовірностей.
- **Ціна помилки:** Втрата територій, мільярдів доларів або людських життів.

АНАЛІЗ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ МОДЕЛЬ ДЖЕЙМСА РОЗЕНАУ

- Застосуємо матрицю адаптації до трансформації української політики:
- **До 2014 року:** Спроби **Збережувальної політики (Preservative)** — балансування між РФ та Заходом («Багатовекторність»).
- **2014 – 2022:** Перехід до **Адаптивної участі** (за Я. П'єтрасем) — імплементація стандартів ЄС та НАТО.
- **Після 2022:** Елементи **Проактивної політики (Promotive)**.
 - Чому? Україна почала не просто адаптуватися, а активно змінювати глобальну архітектуру безпеки, ініціюючи нові формати («Рамштайн», Саміти миру) та прискорюючи реформи всередині самого ЄС.

КОНЦЕПЦІЯ "INTERMESTIC" В УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

- Приклади того, як внутрішнє та зовнішнє злилися в одне ціле:
- **Енергетика:** Ремонт трансформатора в українському місті (внутрішнє) залежить від постачання ППО та запчастин від партнерів (зовнішнє).
- **Аграрний сектор:** Блокада кордону фермерами в Польщі (внутрішня політика сусідів) стає критичним питанням виживання української економіки (зовнішня політика).
- **Боротьба з корупцією:** Суто внутрішня реформа є головною умовою для отримання макрофінансової допомоги та членства в ЄС.

ДИЛЕМА "PRIMAT": ЩО ДОМІНУЄ В УКРАЇНІ?ТУТ

- Цікава дискусія виникає:
- **Primat der Außenpolitik** (Пріоритет зовнішнього): Війна та тиск агресора диктують Україні все: від бюджету до графіку відключень світла. Зовнішній фронт визначає внутрішнє життя.
- **Primat der Innenpolitik** (Пріоритет внутрішнього): Стійкість суспільства («тиловий фронт») та єдність еліт є фундаментом, без якого зовнішня дипломатія не мала б сили.
- Висновок: Україна є ідеальним прикладом "Linkage Politics" Розенау — кожен успіх на полі бою конвертується в дипломатичні дивіденди, а кожна внутрішня реформа — у зброю.

РОЛЬ АНАЛІТИКА:ПРОГНОЗ ДЛЯ УКРАЇНИ

- Приклад структури **Policy Brief** : структури Policy Brief (за темою лекції):Проблема: Ризик зниження уваги до України через конфлікти на Близькому Сході.
- Сценарій А (Оптимістичний): Створення «оборонного хабу» спільно з західними компаніями всередині України.
- Сценарій Б (Песимістичний): Перехід до стратегії «заморожування» через дефіцит ресурсів.
- Рекомендація: Посилення економічної дипломатії та залучення інвестицій у ВПК як головний інструмент збереження суб'єктності.

ГЛОСАРІЙ ДО КУРСУ

- Аналіз зовнішньої політики (**FPA — Foreign Policy Analysis**) — субдисципліна міжнародних відносин, яка вивчає процеси, стратегії та механізми прийняття рішень державами (акцент на внутрішніх чинниках, а не лише на системі).
- Об'єкт АЗП — цілеспрямована діяльність держави та її офіційних представників на міжнародній арені.
- Предмет АЗП — конкретні механізми прийняття рішень, роль лідерів, вплив бюрократії та методологія прогнозування.
- Психологічне середовище (за Дж. Франкелом) — суб'єктивне сприйняття реальності політичним лідером. Саме на основі цього сприйняття (яке може бути хибним), а не на основі об'єктивних фактів, приймаються рішення.
- Зовнішня політика як «служба на межі» (**Boundary Service** за В. Веллейсом) — роль держави як фільтра або мембрани, що адаптує внутрішні потреби суспільства до вимог зовнішнього світу і навпаки.
- **Primat der Außenpolitik** (Пріоритет зовнішнього) — концепція, згідно з якою зовнішні фактори (географія, загрози, баланс сил) визначають внутрішню структуру держави.
- **Primat der Innenpolitik** (Пріоритет внутрішнього) — концепція, згідно з якою зовнішня політика є лише продовженням внутрішньої боротьби за владу або способом вирішення внутрішніх економічних проблем.
- **Linkage Politics** (Політика зчеплення за Дж. Розенау) — стан міжнародних відносин, за якого внутрішні події в одній країні автоматично викликають реакцію або зміни в зовнішній політиці інших акторів.
- **Intermestic (International + Domestic)** — термін для позначення питань, які одночасно є і внутрішніми, і міжнародними (наприклад, ціни на енергоносії, міграція, екологія).
- Адаптивна модель Розенау — класифікація типів зовнішньої політики залежно від реакції на зовнішній та внутрішній тиск (Зіставна, Непримиренна, Проактивна, Збережувальна).
- Національний інтерес — сукупність життєво важливих потреб держави (суверенітет, безпека, добробут), які є орієнтиром для будь-якого зовнішньополітичного кроку.
- **Policy Brief** (Аналітична записка) — основний документ аналітика, що містить стислий огляд проблеми, сценарії розвитку подій та конкретні рекомендації для осіб, що приймають рішення (ОПР).
- Метод Дельфі — метод експертного прогнозування, що базується на багаторазовому анонімному опитуванні експертів для досягнення консенсусу щодо майбутніх подій.
- Ревізіоністська держава (за П'єтрасем — руйнівна участь) — держава, чия зовнішня політика спрямована на зміну існуючого міжнародного порядку та правил гри.

ТЕМИ ДОПОВІДЕЙ НА НАСТУПНЕ ЗАНЯТТЯ:

- **1. «Психологічне середовище» лідера: чому суб'єктивність визначає історію** (Основа: Класичний підхід Джозефа Франкела. Суть: Аналіз того, як особисте сприйняття лідером реальності (на прикладі Суецької кризи або сучасних конфліктів) стає важливішим за об'єктивні факти)
- **2. Концепція "Intermestic": коли внутрішня політика стає глобальною** (Основа: Теорія «зчеплення» (Linkage Politics) Джеймса Розенау. Суть: Як питання, що здаються побутовими (ціни на газ, вибори в окремому регіоні), перетворюються на геополітичні фактори)
- **3. Зовнішня політика як «служба на межі» (Boundary Service)** (Основа: Комунікативний підхід Вільяма Веллейса. Суть: Розгляд держави як мембрани або фільтра, що адаптує запити власного суспільства до вимог міжнародної системи (на прикладі євроінтеграції України))
- **4. Стратегія «Держави-цитаделі» крізь призму моделі Розенау** (Основа: Адаптивна модель (Непримиренна політика — Intransigent FP). Суть: Аналіз поведінки держав, що ігнорують міжнародний тиск заради внутрішньої ідеології чи безпеки (КНДР, Іран, сучасний ревізіонізм)).
- **5. Українська школа АЗП: прагматизм та національна безпека** (Основа: Функціональний підхід (В. Мадісон, В. Шахов). Суть: Аналіз зовнішньої політики не як теорії, а як інструменту реалізації потенціалу держави та захисту суверенітету в умовах обмежених ресурсів)

ПИТАННЯ НА ПРАКТИЧНЕ

- 1. Які чинники сьогодні більше впливають на зовнішню політику України: внутрішньополітична боротьба чи вимоги міжнародних донорів?
- 2. Чи можна вважати «м'яку силу» (**Soft Power**) повноцінним інструментом зовнішньої політики за класифікацією Й. Беллєрса?
- 3. Проаналізуйте концепцію «держави-цитаделі» через призму непримиренної адаптації Розенау.